

SWARE regionaal actieplan voor waterrecreatie en -erfgoed

Draft | September 2018

Sharing solutions for better regional policies

Algemene informatie SWARE project (PGI00294)

Partnerorganisaties	(PP1) Vereniging Regio Water – Randstad Waterbaan (PP6) Provincie Zuid-Holland
Beleidsinstrument	Programma Ruimte
Land	Nederland
NUTS2	Zuid-Holland
Contactpersoon	(VRW) Manita Koop (dir@randstadwaterbaan.nl) (PZH) Jeroen Delmeire (xxx@pzh.nl)

The action plan aims to impact

- Programma Investering in Groei en Werkgelegenheid
- Programme Europese Territoriale Samenwerking
- Overige Regionale Beleidsinstrumenten

Project SWARE is geïmplementeerd met de steun van het Europese Fonds voor Regionale ontwikkeling (EFRO) en het INTERREG Europe programma 2014 – 2020. Deze publicatie geeft alleen de mening van de auteurs weer en de programma-autoriteiten van INTERREG Europe zijn niet aansprakelijk voor het gebruik dat kan worden gemaakt van de informatie hierin.

Inhoudsopgave

Woord vooraf	4
Kennisinzichten vanuit het project	6
Conclusies Interregionale Kennisuitwisselingssessies (KES)	6
<i>Thema I: Governance</i>	6
<i>Thema II: het verbinden van infrastructuur met toerisme en erfgoed</i>	6
<i>Thema III: Marketing, PR en gebiedsdestinatie</i>	8
Conclusies Institutionele Bestuurlijke Denktank (IBD)	8
Lijst met aanbevelingen en prioritaire acties:	10
BIJLAGE I: Gedetailleerde beschrijving acties	13
BIJLAGE II: Speerpunten en subthema's uitvoeringsagenda waterrecreatie	18
BIJLAGE II: Monitoringsplan	20

Woord vooraf

Het landschap van Zuid-Holland wordt onmiskenbaar gevormd door het water, het blauw dat door de Europese partners veelvuldig is genoemd en geroemd als de *delta van Europa*. Door de geschiedenis heen is het water in de provincie betuigd en benut om de inwoners een veilige en prettige leefomgeving te bieden. Hierdoor staat de provincie vandaag de dag vol met prachtig natuur- en cultuurhistorisch erfgoed, zoals windmolens, gemalen en sluisen.¹ En gedijt de economie.²

De kunst is het leefklimaat voor de eigen bewoners te versterken, te verduurzamen en aangenaam te houden en anderzijds ook voor bezoekers aantrekkelijk te blijven. Cultuur- en natuur historisch erfgoed dragen daar in belangrijke mate aan bij, maar tonen ook de kwetsbaarheid aan; in grote steden is al sprake van “verpretparkisering” en commercie, waar sommige andere gemeenten ook graag een graantje van meepikken.³ Hoe ga je enerzijds om met de kansen voor werkgelegenheid en hoe bewaak je de (ruimtelijke) kwaliteit. Hoe ga je om met infrastructuur en toerisme, met dataverzameling en marketing en hoe werk je als overheden en overige partijen samen vanuit ieders eigen rol en verantwoordelijkheid?

Sinds juni 2017 werkt de provincie Zuid-Holland samen met betrokken stakeholders aan een mooi Zuid-Holland, met veel groen en water dichtbij huis. Hoe dit wordt aangepakt staat in de een **visie Rijke Groenblauwe Leefomgeving**, die samen met bedrijven, overheden en maatschappelijke organisaties is opgesteld. Een gezonde leefomgeving en een aantrekkelijk vestigingsklimaat in Zuid-Holland: met deze visie voor ogen sluiten overheden, bedrijven en maatschappelijke organisaties de handen ineen om Zuid-Holland te vergroenen. Zij willen een gezonde en aantrekkelijke leefomgeving om in te wonen en te werken, die toegankelijk is voor iedereen. Met natuur en landschap die begint bij de voordeur en zich uitstrekt tot de kernen van natuurgebieden. Natuur en water dichtbij maakt onze steden en woonwijken aantrekkelijk om in te wonen. Meer groen bevordert een gezonde leefstijl en helpt welvaartsziektes voorkomen. Een gezonde leefomgeving draagt ook bij aan recreatie en toerisme. In de visie zijn vijf thema's met ambities opgenomen:

- Gezonde leefomgeving voor mens en natuur
- Groenblauw in en om de stad
- Landschap en duurzame landbouw
- Beheren, ontwikkelen en beschermen
- Beleven en genieten van de leefomgeving

Om die reden(en) zijn de provincie Zuid-Holland en Vereniging Regio Water sinds april 2016 deelnemers aan het interregionale project *SWARE: Sustainable heritage management of waterway regions*. In de kern gaat dit project, waarin vijf verschillende Europese regio's en zes partners deelnemen, over kennisuitwisseling tussen de partners. Ondanks de grote geografische verschillen tussen de partners, spelen in deze regio's dezelfde problemen, kansen en uitdagingen. De opgedane kennis en de gedeelde concrete goede voorbeelden kunnen zijn daarom van waarde voor beleid in de eigen regio.

Het SWARE project heeft zich de afgelopen tweeënehalf jaar gericht op deze kennisdeling op het gebied van het duurzaam beheer van water in relatie met natuur en cultuurhistorisch erfgoed en de stimulering van het gebruik van de blauwe dooradering. Omwille van de kennisdeling zijn de Europese partners in 2017 op werkbezoek geweest in Tipperary, Metropoolregio Milaan en de provincie Zuid-

¹ State of Art Region Zuid-Holland: <https://www.interregeurope.eu/sware/library/#folder=621>.

² https://issuu.com/innovationquarter/docs/regiomonitor_zuid-holland_2018

³ In de gemeente Delft zijn plannen om het Rijksmonument museum Prinsenhof inclusief het aangrenzende pleintje en tuin zodanig te 'moderniseren', dat het grotere drommen toeristen aan kan (25% meer). www.delft.nl/prinsenhof.

Holland. Deze samenwerking binnen de regio Zuid-Holland en met de Europese partners, heeft geleid tot onderliggend document: het Regionale Actie Plan.

In deze publicatie worden de kennisinzichten vanuit het project uitgewerkt. Hieronder valt de kennisdeling in de *interregionale kennisuitwisselingssessies (KES)* en die in de *Institutionele Bestuurlijke Denktank (IBD)*. Daarnaast zijn vele bilaterale gesprekken geweest tussen o.a. de VRW-directeur en lokale bestuurders.

De getoonde concrete goede voorbeelden kunnen als inspiratie dienen voor de Zuid-Hollandse regio. Daarnaast staan in deze publicatie een tal van aanbevelingen op basis van de ervaringen vanuit het project en de parallel lopende ontwikkelingen.

Belangrijker is dat er prioritaire acties in staan die van directe waarde kunnen zijn voor het beheer, de ontwikkeling en de beleving van de rijke groenblauwe leefomgeving van Zuid-Holland.

Dit document en de bouwstenen waarmee het is opgebouwd zijn geen vastgesteld beleid en dienen slechts als een belangrijke bron van verandering van beleid of het maken van noodzakelijk nieuw beleid op het gebied van water gerelateerd aan erfgoed en recreatie in de regio Zuid-Holland.

Kennisinzichten vanuit het project

De provincie Zuid-Holland en Vereniging Regio Water hebben tijdens de eerste tweeënehalf jaar van kennisuitwisseling in het SWARE project deelgenomen aan vier (4) thematische werkgroepen en drie (3) interregionale werkbezoeken. Verder is er in de regio Zuid-Holland op bestuurlijk niveau een denktank ingesteld die zich de afgelopen periode heeft gebogen over enkele belangrijke vraagstukken op het gebied van water, waterrecreatie en natuur- en cultuurhistorisch erfgoed langs het vaarwater. Voorts is een rondje gemaakt langs bestuurders om inzichten uit te wisselen.

Onderstaande is een opsomming en beknopte samenvatting van de belangrijkste conclusies. Voor een uitgebreidere beschrijving van de opgedane inzichten zijn verslagen en rapportages beschikbaar gesteld op de websites <http://www.zuid-holland.nl>, <http://www.verenigingregiowater.nl>, <http://www.interregeurope.nl/sware> en <http://www.interregeurope.eu/policylearning/>.

Het project heeft nieuwe inzichten opgeleverd en is in zekere mate ook een bevestiging geweest van de kansen en uitdagingen die in de regio Zuid-Holland bekend zijn en waaraan al alle betrokken partijen thans werken.

Conclusies Interregionale Kennisuitwisselingssessies (KES)

Binnen SWARE is er gekozen voor een thematische focus op drie deelgebieden:

- governance,
- het verbinden van infrastructuur met toerisme en erfgoed en
- marketing, PR en gebiedsdestinatie.

Deze thema's zijn zorgvuldig behandeld in de thematische werkgroepen en de werkbezoeken. Binnen deze deelgebieden is ook aandacht geweest voor "nieuwere" ontwikkelingen zoals IT en open data.

Thema I: Governance

In Tipperary, Ierland waren naast vertegenwoordigers van de provincie Zuid-Holland en Vereniging Regio Water, ook vertegenwoordigers van de Unie van Waterschappen en de gemeente Zoetermeer aanwezig. Onderstaande⁴ is een opsomming van de belangrijkste conclusies van de verschillende parallele werksessies:

- 1 Simplificatie werkt vaak beter voor het bereiken van je doelen. Complexiteit werkt meestal als zand in de motor van een proces;
- 2 Het is daarom noodzakelijk om een duidelijke structuur op te zetten, waarin alle data in een presentabele manier kan worden gebruikt door bestuurders, ambtenaren en betrokkenen;
- 3 Het is tevens nodig om alle stakeholders/actoren in beeld te brengen en te benutten bij het maken van beleid om bij complexe situaties de juiste oplossing te kunnen bieden (zie kader hieronder);
- 4 Co-creatie – tussen publieke en private partners – is van evident belang bij het succes van (aan water gerelateerde) projecten;
- 5 Educatie (beginnend bij de jeugd) zorgt voor een betere bewustwording, benutting en bescherming van de blauwe gebieden.

Thema II: het verbinden van infrastructuur met toerisme en erfgoed

In de Metropoolregio Milaan, Italië, waren naast vertegenwoordigers van de provincie Zuid-Holland en Vereniging Regio Water, ook een adviseur van het departement van Infrastructuur en Milieu en de

⁴ Summary report #1 TCC: <https://www.interregeurope.eu/sware/library/#folder=621>.

burgemeester van de gemeente Midden-Delfland (tevens voorzitter Landschapstafel Hof van Delfland) aanwezig. De belangrijkste conclusies⁵ tijdens de werksessies waren:

1. Breid de “gebruikelijke toeristische trekpleisters” uit naar een breder gebied;
2. Combineer de verschillende functies van een gebied als één collectief aanbod (toerisme, energie, scholing, economie, duurzaamheid, etc.);
3. Werk aan projecten die een positieve invloed in de bredere regio teweeg kunnen brengen (principe Aquapunctuur);
4. Benut de aanwezigheid van historische verhalen, emoties en herinneringen om het bewustzijn en de beleving van een gebied te vergroten (immaterieel erfgoed);
5. Het initiatief voor projecten hoort te liggen bij de gebruikers en burgers, gestimuleerd door bestuurders (*governance en bottom-up*). Voor bovenlokale visievorming en uitvoering is een regionale autoriteit onontbeerlijk.⁶

Goed voorbeeld Tipperary: Publiek participatie netwerk

In Tipperary werken bestuurders, ambtenaren en stakeholders met het zogeheten Public Participation Network. Een netwerk, gefinancierd door de overheid, maar bestuurd door georganiseerde burgers, die vroeg in het proces van beleid maken betrokken worden. Dit netwerk geeft zowel gevraagd als ongevraagd advies op bestuurlijke beleidsprocessen.

Het Tipperary Public Participation Network is een netwerk dat in Ierland burgers met beleidsmakers verbindt.

TPPN werd ook gebruikt tijdens een inventarisatie van het erfgoed langs de rivier Suir. Deze inventarisatie is een eerste meting van wat er aanwezig is aan erfgoed in de regio om dat vervolgens te kunnen gebruiken bij toekomstig beleid. Voor de burgers en door de burgers.

<http://www.ppntipperary.org>

Goed voorbeeld Milaan: Panperduto

Panperduto ligt gesitueerd langs de Ticino rivier ten noorden van Milaan. Het doel van Panperduto en de directe omgeving is het verbinden van de toeristen met de rijkdom aan geschiedenis en cultuur die het landschap te bieden heeft.

Bij Panperduto kan je overnachten, is een museum, een café, een winkel met lokale delicatessen en een watertuin voor kinderen/scholieren. Tevens is Panperduto een knooppunt voor mountainbikers, wandelaars en boottoeristen. Daarnaast zorgt de dam voor stroomopwekking voor naastgelegen agrarische gebieden.

Wat men van Panperduto kan leren is het verbinden van verschillende aspecten van recreatie, educatie en gastvrijheid op één plek. Benutting, beleving en bewustwording. Met dit aanbod hopen de initiatiefnemers ook recreanten vanuit het drukbezochte stedelijke gebied naar het noordelijke en natuurlijke gedeelte van de Metropoolregio Milaan te trekken.

<http://www.panperduto.it/en/>

⁵ Summary report #2 MCM: <https://www.interregeurope.eu/sware/library/#folder=621>.

⁶ Decentraal waar het kan, centraal waar het moet, een principe uit de op handen zijnde Omgevingswet, is niet altijd zaligmakend en kent ook beperkingen. Zo waarschuwt de Raad van State in December 2017 voor het risico dat Rijk of Provincie, indien zij de behartiging van een belang niet op zich nemen, de gemeente geacht wordt dat te doen, ook als het gaat om een belang dat het schaalniveau of de bestuurlijke mogelijkheden van de gemeente eigenlijk te boven gaat. (Advies W14.17.0198/IV)

Thema III: Marketing, PR en gebiedsdestinatie

Voor het derde thema kwamen de partners naar de provincie Zuid-Holland, waardoor er meer ruimte was voor de betrokkenheid van Zuid-Hollandse bestuurders, ambtenaren en betrokken regionale en lokale organisaties. De partners hebben, verspreid over anderhalve (1,5) dag verschillende Zuid-Hollandse initiatieven (plezierrivier de Rotte, rivier als een getijdenpark, waterbus, RDM-campus, etc.) en iconen (Kinderdijk, Biesbosch, Dordrecht) bezocht. Daarnaast organiseerde de provincie Zuid-Holland enkele parallelle werksessies. Onderstaande⁷ is een samenvatting van de kennisinput vanuit de partners.

- 1 Het begrip ‘beleidsmakers’ moet een andere betekenis krijgen. Beleidsmakers zijn namelijk niet alleen de bestuurders (ondersteund door de ambtenaren), ook de bewoners die mee horen te praten, -denken en doen horen daarbij;
- 2 Betrek deze personen vanaf het begin van het proces, daarmee stimuleer je betrokkenheid;
- 3 Open data kan de wederzijdse kennisneming van alle projecten, breed door alle portefeuilles heen, in de regio stimuleren. Hiermee wordt het integrale karakter van potentiële projecten gestimuleerd. Nog te vaak worden projecten aangegaan zonder daarbij te informeren naar de plannen vanuit de overige beleidsterreinen. Hierdoor gaan vele kansen verloren. Het in kaart brengen van een volledig overzicht biedt hier dus uitkomst;
- 4 Stimuleer het gebruik van “nieuwe” ontwikkelingen;
- 5 Partners noemden tevens het feit dat we de bezoekers in ons bijzonder mooie groenblauwe landschap moeten vasthouden en ze het landschap meer moeten laten benutten. Tijdens één van de werksessies werd dit benoemd als: STOP THE DUTCH!

Uitdaging voor Zuid-Holland: STOP THE DUTCH!

Benutting, beleving en bewustwording gaan op het gebied van water(-recreatie) uitstekend samen. In Zuid-Holland wordt er nog te weinig gedaan aan deze benutting. De prachtige groenblauwe leefomgeving wordt door de inwoners te vaak genegeerd of slechts als snelle doorgangsroute voor het dagelijks woon-werkverkeer gebruikt, zonder stil te staan bij de belevingswaarde van het gebied (voor welzijn en recreatie).

Het principe achter “STOP THE DUTCH!” kan de intensievere benutting van de Zuid-Hollandse groenblauwe leefomgeving stimuleren.

Conclusies Institutionele Bestuurlijke Denktank (IBD)⁸

De provincie Zuid-Holland en Vereniging Regio Water hebben eind 2016 een denktank op bestuurlijk niveau in het leven geroepen. Deze denktank adviseert het projectteam en bestuurders van PZH in de uitvoering van SWARE en gerelateerde projecten/thema’s. Daarnaast informeert het projectteam de denktank over de voortgang van het project SWARE en gerelateerde parallel lopende ontwikkelingen. Sinds de instelling tot en met september 2018 van de Institutionele Bestuurlijke Denktank is deze zes (6) keer bijeen gekomen.

⁷ Summary report #3 PZH: <https://www.interregeurope.eu/sware/library/#folder=621>.

⁸ Zie verslagen beschikbaar gesteld op: <https://www.zuid-holland.nl/onderwerpen/economie-energie/sware-waterrijke/>.

Tijdens één van de IBDs is het proces dat zich in Noord-Holland heeft voltrekt, gepresenteerd aan de leden als goed voorbeeld dichterbij huis. Het programma waterrecreatie van de provincie Noord-Holland verbindt bijna 500 partners om waterrecreatie te behouden en te versterken. Voor Zuid-Holland heeft o.a. dit Noord-Hollandse proces gediend als inspiratie voor de verdere invulling van SWARE, de ontwikkeling van de samenwerkingskaart en de Visie Rijke groenblauwe leefomgeving.

1. Gebiedsontwikkeling is vaak een lange rit, met onverwachte gebeurtenissen. Daarnaast beweegt het (oorspronkelijke) doel ook. Het is daarom zaak om de terugkoppeling naar participanten goed te organiseren, zodat iedereen – gezamenlijk – de veranderingen meemaakt en gezamenlijk rode lichten herkent, en kunt neutraliseren of ombuigen naar groen licht (meekoppelkansen).
2. Ook moeten de verliezers en de zwijgende meerderheid meegenomen worden in het proces om zo een geheel beeld te krijgen. Nog te vaak wordt deze groep – bewust of onbewust – niet meegenomen in het proces van planvorming. Door dat wel te doen, voorkom je problemen in de latere fases. Planvorming betekent keuzes maken, sommige stakeholders zullen hun aanbevelingen vertaald zien worden naar acties, anderen niet. Dit moet teruggekoppeld worden (welke keuzes zijn waarom gemaakt).
3. Bij samenwerken op Waterrecreatie is de vraag of de klassieke indeling van de regio's bruikbaar is. Kunnen we niet beter natuurlijke indelingen in samenhangende gebieden gebruiken. Of indelen in gebieden waar 'energie' zit en waar niet. Dan kan je bij de tweede juist een stapje extra zetten als provincie. Hierin wordt geadviseerd om flexibel te zijn en in te spelen op kansen.
4. De thema's energietransitie en circulaire economie bieden grote mogelijkheden tot meekoppelkansen waar waterrecreatie op mee kan liften. (Reductie CO2, vervoer over water, voorbeeld Heineken.)
5. Een andere conclusie vanuit de denktank was dat het gebruik van een andere taal (andere manier van praten en denken/andere bewoordingen) nieuwe ideeën en inzichten kan stimuleren. Vaak zorgt de gangbare / klassieke taal voor barrières, waardoor verschillende belangrijke zaken buiten het zichtveld komen te vallen. Een nieuwe taal stimuleert dan het "buiten de hokjes" denken en laat bestuurder, ambtenaar en betrokkene een breder speelveld ontdekken. Dus bijvoorbeeld:
 - "Sprankeling" in plaats van Duurzaamheid en Milieu, Innovaties;
 - "Klussen" in plaats van Beheer en Onderhoud;
 - "Gastvrijheid" in plaats van Gastvrijheid en Economie.

Lijst met aanbevelingen en prioritaire acties:

Vanuit de kennisinzichten die zijn opgedaan in het project, zowel internationaal als regionaal, vloeien enkele aanbevelingen en acties die hier zijn opgesomd. In bijlage I worden de acties gedetailleerder beschreven volgens de richtlijnen van INTERREG Europe.

Aanbevelingen

- Zie water gebonden recreatie en toerisme als resultante en graadmeter van duurzaam, integraal beleid (energie, duurzaamheid, wonen, RO, mobiliteit, waterbeheer, groen, economie, Europese samenwerking, bestuur, veiligheid, participatie, sport, cultuurhistorie, etc.)
- Dat vergt een visie op het gebied en vervolgens samenwerking in huis: binnen het bestuur, de politiek en ambtenaren. Het heeft consequenties voor de interne manier van werken.
- Ingrepen in de openbare ruimte zijn altijd langdurig. Borg dan ook die langdurige samenwerking in de persoon van een langer zittende (benoemde) bestuurder, i.c. de burgemeester danwel de CdK.
- Betrokkenheid creëren bij publiek, bewoners en overige belanghebbenden door:
 - Terugkoppeling participanten van veranderingen;
 - Verliezers en zwijgende meerderheid mee te nemen in het proces;
 - (bewoners)participatie stimuleren vanaf de start van trajecten;
 - Informatie en data openbaar, helder en bekend te maken;
 - Nieuwe, verbindende taal te gebruiken.
- Het proces te verstevigen door:
 - Een integrale benadering – direct betrekken van andere beleidsterreinen en de kansen benutten;
 - Samenwerkende gebieden op basis van natuurlijke grenzen (niet bestuurlijk).
 - Als provincie met die gebieden aan de slag gaan waar energie zit.

De NOVI⁹ dwingt al tot integrale samenwerking. Dit moet in en buitenshuis verder worden doorontwikkeld.

Prioritaire acties:

I Acties voor kennisvergaring en uitbreiding van de verspreiding van kennis over de groenblauwe leefomgeving en beleidsterreinen die hierop van invloed zijn.

- I.I Integraal Dashboard natuurkwaliteit
- I.II Ontwikkelen kennisagenda voor het ontwikkelen van natuurkwaliteit in relatie tot de te gebruiken leefomgeving.

II Acties voor de ontwikkeling van instrumenten ten dienste van de ontwikkeling van de groenblauwe leefomgeving

- II.I Ontwikkelen Samenwerkingskaart waterrecreatie (online tool); benutten van samenwerkingskaart bij andere beleidsterreinen (erfgoed, wonen, ro, mobiliteit etc.).
- II.II Ontwikkelen rendement “toolkit”; hoe besteed je euro’s zo efficiënt mogelijk. Hoe maak je de koek groter? Kun je het koppelen aan andere beleidsterreinen om eventueel extra inkomsten te genereren?

III Acties betreffende samenwerking overheid, ondernemers en onderwijs op het gebied van de groenblauwe leefomgeving.

⁹ De Nationale Omgevingsvisie kent 4 strategische opgaven: 1. Naar een duurzame en concurrerende economie. 2. Naar een klimaatbestendige en klimaatneutrale samenleving. 3. Naar een toekomstbestendige en bereikbare woon- en werkomgeving. 4. Naar een waardevolle leefomgeving.

III.1 Ontwikkeling van een Publiek Participatie Netwerk.

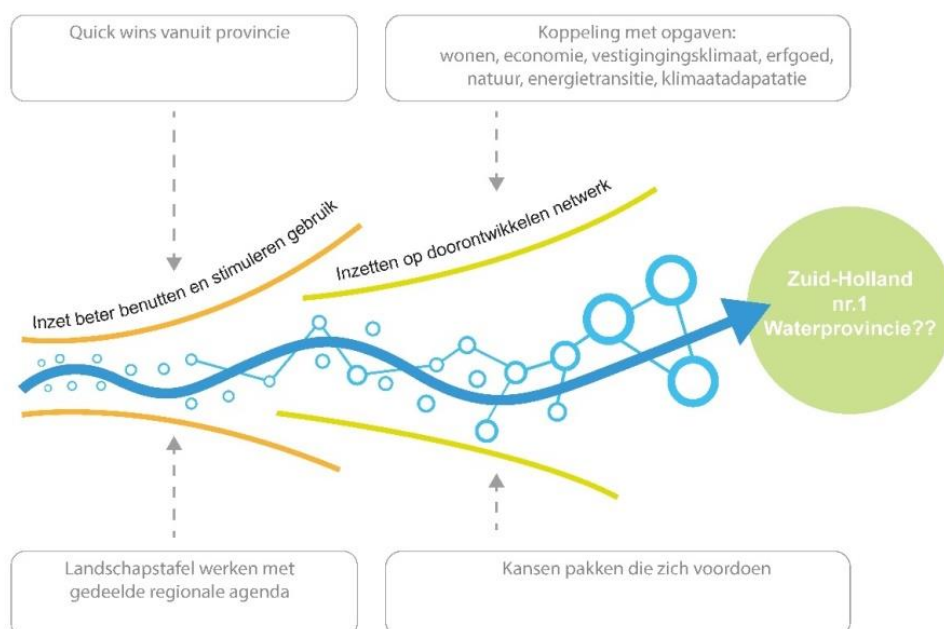
Tevens, de uitvoering van de strategische Uitvoeringsagenda waterrecreatie binnen de *Rijke Groenblauwe leefomgeving*

Strategie

Om de ambities te halen en met de gezamenlijke Uitvoeringsagenda RGLB aan de slag te gaan, is de aanpak gericht op de volgende benadering:

- Beter benutten en gebruik **van het bestaande netwerk op korte termijn en vervolgens;**
- **Werken aan en door** ontwikkelen van het waterrecreatieve netwerk **op midden-/lange termijn.**

Uitgangspunt: Er is op het gebied van waterrecreatie veel moois beschikbaar in Zuid-Holland en veel te beleven. Er is een groot waternetwerk met bijbehorende voorzieningen. De mogelijkheden zijn groot, maar de potentie ervan kan nog beter worden benut. Er liggen veel kansen en uitdagingen.

Dit kan zoveel van onder- als van bovenaf:

1. Bottom-up

Lokale en regionale stakeholders staan aan de lat om de projecten op te pakken die passen bij hun schaalniveau/scope. De landschaps-/erfgoedtafels zijn daarvoor het geijkte gremium waar afspraken met elkaar worden gemaakt en subsidie kan worden verkregen. Rol PZH hierin: agenderen, verbinden en inzetten samenwerkingskaart.

2. Top-down

De projecten die buiten de scope van de tafels vallen of die provincie breed spelen (thematische benadering), worden opgepakt door de provincie. Dit past ook bij de coördinerende rol. PZH-team Waterrecreatie heeft hier de volgende rol:

- Aanjagen, faciliteren, procesgeld, agenderen, verbinden en inzetten samenwerkingskaart
- Aanvullend en ondersteunend (lokaal en regionaal), maar ook eigen programma

- Procesgeld, fysieke maatregelen (quickwins), verkenningen, meekoppelkansen pakken die zich voordoen al dan niet in combinatie met andere (urgente) opgaven.
- Aansluiten op thema's, etc aanvullende budget, voor concrete (fysieke) kansen die buiten tafels vallen, meekoppelen op thema's
- Aandacht vestigen (advies, ondersteunen, stimuleren) op waterrecreatie op de verschillende landschaps- en erfgoedtafels.

Prioriteiten

Samen met stakeholders wordt gewerkt aan een bijbehorende Uitvoeringsagenda Waterrecreatie. Inmiddels zijn twee broedsessie geweest. Gevraagd is wat stakeholders dé belangrijke, gezamenlijke onderwerpen vinden om de gestelde ambities te bereiken. Op basis van de input tot nu toe zijn er drie **speerpunten** benoemd, onderverdeeld in **subthema's**.

1. **Gastvrij en beleefbaar water** - *Meer waterbelevingen voor bewoners en bezoekers, langer verblijf en meer bestedingen op/langs het water. Aanbieden van beleefbare routes, rondjes en vaartochten langs aantrekkelijke bestemmingen.*
2. **Smart Waternetwerk** - *Een goed onderhouden, veilig en optimaal bevaarbaar waterrecreatienetwerk van hoge kwaliteit, zowel vaarwegen als waterrecreatielocaties.*
3. **Groene Waterrecreatie** - *Netwerk waarbij waterrecreatie onderdeel is van duurzamere leefomgeving met een goede balans ecologie, schoner varen en recreatie.*

BIJLAGE I: Gedetailleerde beschrijving acties

Actie I.I	Integraal Dashboard natuurkwaliteit RGLB/ Waterrecreatie onderdeel ervan.
Doel	Bewaken van voortgang en de gerealiseerde kwaliteit.
Achtergrond	<p>Tijdens het project zijn open data en “moderne” instrumenten veelvuldig besproken als succesvolle tools voor beheer. Dit dashboard komt overeen met voorbeelden gezien tijdens deze discussies en vervult het doel van de provincie om een transparante en open provincie te zijn. Met de nieuwe Visie RGLB wil de Provincie Zuid-Holland de leefomgeving groener, waterrijker en klimaatbestendiger maken, zowel binnen de stad als daarbuiten.</p> <p>Om daar invulling aan te geven, maken we afspraken met onze partners over welke effecten we gaan meten om de voortuitgang op de juiste indicatoren in beeld te brengen. De provincie ontwikkelt een integraal dashboard ‘De Staat van het Zuid-Hollands Groenblauw 2018 – 2050’. Dit dashboard bevat een kwalitatieve weergave van waar we staan in de verschillende gebieden in relatie tot het behalen van de beoogde ambities. Het bevat tussentijdse mijlpalen en handvatten om zo nodig bij te sturen. In het dashboard komen alle onderzoeksgegevens samen in één overzichtelijk beeld.</p>
Te ondernemen acties	<p>We starten met het krijgen van een volledig en gedetailleerd beeld van waar we nu staan (nulmeting). Een gedeeld vertrekpunt met alle partijen om van daaruit de samenwerking op te zetten en data gedreven beleid en uitvoering te ontwikkelen. We maken daarbij gebruik van data analytics (Public Intelligence).</p> <p>Op dit moment worden er al diverse onderzoeken en metingen uitgevoerd. We weten ook al dat er behoefte is aan aanvullende onderzoeken en metingen. Te denken valt aan:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wat zijn de consequenties van de scenario’s aantallen boerenlandvogels? - Welke natuur moet Zuid-Holland nog leveren om 100% biodiversiteit methode PBL te leveren? - Wat zijn de mogelijke gevolgen van klimaatverandering t.a.v. biodiversiteit? - Health check routenetwerken - Wat is de vraag aan voorzieningen gezien de veranderende bevolkingssamenstelling?
Partners	Provincie Zuid-Holland, betrokkenen nader uit te zoeken
Tijdsduur	<i>Nader uit te zoeken</i>
Kosten (mits relevant)	<i>Nader uit te zoeken</i>
Bronnen van financiering	<i>Nader uit te zoeken (eigen middelen)</i>

Actie I.II	Ontwikkelen kennisagenda RGBL voor het ontwikkelen van natuurkwaliteit in relatie tot de te gebruiken leefomgeving. Waterrecreatie onderdeel ervan.
Doel	Omdat kennis vaak pas wordt gevraagd op het moment dat het praktisch ingezet moet worden, is het nuttig om niet 'in het wilde weg' kennis of data te gaan verzamelen, maar hiervoor te gaan werken met een Kennisagenda.
Achtergrond	<p>Voor het ontwikkelen van een integraal dashboard 'De Staat van het Zuid-Hollands Groenblauw 2018 – 2050', maar ook tijdens het realiseren van de ambities uit de Visie Rijke Groenblauwe Leefomgeving zal er op meerdere punten tegen kennishiaten worden aangelopen. Kennis kan wel beschikbaar zijn maar misschien niet bereikbaar of kennis kan in zijn geheel ontbreken. Op het moment bestaat er onvoldoende overzicht van aanwezige, afwezige en gewenste kennis op het gebied van de groenblauwe leefomgeving van de provincie Zuid-Holland. Er is daarom behoefte aan een algemene aanpak voor het eenduidig en centraal in beeld brengen van kennis, opvullen van de gaten in kennis en het borgen dat de kennis beschikbaar blijft.</p> <p>Er is een overlap tussen de ontwikkeling van het integrale dashboard natuurkwaliteit, de realisering van de kennisagenda en de uitvoering van de uitvoeringsagenda <i>Rijke Groenblauwe Leefomgeving</i>.</p>
Te ondernemen acties	<ul style="list-style-type: none"> - Vanuit het belang van Public Intelligence wordt er hard gewerkt aan een efficiënte manier van verzamelen, analyseren, inzichtelijk maken en delen van data. - Daarnaast werkt de Provincie Zuid-Holland aan volledige beschikking en meer openheid van gegevens, waarbij <i>open data</i> een kernwaarde is (Transparant Open Provincie (TOP). Meer informatie kan hier worden gevonden). - We werken samen om de verzamelde kennis zo veel mogelijk openbaar te verspreiden. We verspreiden actief de boodschap van <i>open data</i> zoveel mogelijk onder collega's, opdrachtnemers, opdrachtgevers, bedrijven en overheden. Daarbij is samenwerking met de relevante kennisinstellingen en kennisnetwerken cruciaal. - We nemen actief deel aan deze netwerken en onderhouden we goede relaties met dataverzamelaars en dataverspreiders, zowel op grote schaal met kennisinstellingen als op kleine schaal bij kleine projecten van particulieren. Hiermee bouwen actief aan een hecht netwerk om kennis te verzamelen, te bundelen, te verspreiden en uit te dragen.
Partners	Provincie Zuid-Holland, kennisinstellingen en betrokken nader uit te zoeken
Tijdsduur	<i>Nader uit te zoeken</i>
Kosten (mits relevant)	<i>Nader uit te zoeken</i>
Bronnen van financiering	<i>Nader uit te zoeken (eigen middelen)</i>

Actie II.I	Ontwikkelen Samenwerkingskaart waterrecreatie (online tool); benutten van samenwerkingskaart bij andere beleidsterreinen (erfgoed, wonen, ro, mobiliteit etc.).
Doel	<ul style="list-style-type: none">- Eenduidige Uitvoeringsagenda's te krijgen van de verschillende stakeholders op verschillende samenwerkingsverbanden.- Communicatie over en van projecten en ambities verhelderen. Samenwerking en afstemming verbeteren.- Gesprek en enthousiasme over Waterrecreatie op gang helpen.
Achtergrond	<p>Er komt steeds meer aandacht voor het onderwerp Waterrecreatie en de integrale, brede relaties met andere thema's. Er zijn veel ambities en wensen, partijen struikelen over elkaar om deze ambities naar voren te brengen. Hierin één lijn brengen is noodzakelijk om effectiever gezamenlijk met dit onderwerp aan de slag te gaan.</p> <p>De Samenwerkingskaart biedt hiervoor een tool. Het is daarnaast een middel om met elkaar het gesprek goed aan te gaan, het opent deur en geeft aandacht aan het onderwerp. Met de kaart in de hand worden ook regionale agenda's opgesteld.</p>
Te ondernemen acties	<ul style="list-style-type: none">- Vullen van actuele gegevens per regio- Met stakeholders regionaal het gesprek aangaan en gezamenlijk een agenda Waterrecreatie opbouwen. Een lijstje met projecten waar overeenstemming op is.
Partners	Gemeenten, regio's, waterschappen, stichtingen, ondernemers, etc
Tijdsduur	Going concern, is ontwikkeld en moet nu goed bijgehouden worden
Kosten (mits relevant)	€ 10.000,- per jaar
Bronnen van financiering	Nader uitzoeken

Actie II.II	Ontwikkelen rendement "toolkit"
Doel	Provinciale inzet en middelen met meer effect inzetten
Achtergrond	De provincie wil de personele bijdrage en financiële middelen met meer effect inzetten. Daarvoor is een rendement toolkit in ontwikkeling:
Te ondernemen acties	Ontwikkelen van: <ul style="list-style-type: none">- Meetlat Groenrendement: De meetlat heeft tot doel te onderzoeken welke projecten en programma's het grootste maatschappelijke groenrendement opleveren. We kunnen de euro's immers maar één keer uitgeven.- Meetlat beheerarrangementen: om effectief te kunnen sturen op provinciaal belang en ruimte te geven aan maatwerk maken we een limitatieve lijst van typen beheerarrangementen. Dit resulteert in overzicht en een efficiëntere samenwerking met onze partners.- Meetlat administratieve lasten: Wanneer we zoveel mogelijk maatschappelijk rendement willen van groene tijd en geld, dan is het zaak onnodige bureaucratie te elimineren. Zowel voor onze partners die het resultaat boeken als voor de provincie zelf. De provincie werkt nog in 2018 een plan van aanpak uit met de partners, waarbij vertrouwen het vertrekpunt is.- Leeromgeving effectiviteit van beheer: Beheer is het nieuwe realiseren. Niet al het beheer is echter even succesvol. Met onze partners starten we een programma om te leren van de beheerervaringen en good practices te laten schitteren. En kennis over effectief beheer te ontsluiten door het organiseren van beheerdersdagen voor terrein beherende organisaties, kennisinstellingen, opdrachtgevers en groenbedrijven.
Partners	Provincie Zuid-Holland en nog nader uit te zoeken betrokkenen
Tijdsduur	<i>Nader uit te zoeken</i>
Kosten (mits relevant)	<i>Nader uit te zoeken</i>
Bronnen van financiering	<i>Nader uit te zoeken</i>

Actie III.I	Publiek Participatie Netwerk Zuid-Holland / pilot
Doel	<p>Een platform voor bottom-up betrokkenheid van belanghebbenden in het maken van beleid</p> <p>Het doel is om vanaf het begin van het beleidsproces meer betrokkenheid, sterker draagvlak en beter beleid te krijgen door gebruik te maken van kennis en ervaring uit het gebied. Het draagt voorts bij aan burgerschap, verantwoordelijkheidsgevoel en democratie en betrokkenheid van de 'silent majority'. De verwachting is dat het de werking van beleid na vaststelling versterkt en dat uiteindelijk inwoners meer welzijn, tevredenheid en vertrouwen in de democratie hebben.</p> <p>Aan het platform kunnen deelnemen: inwoners, organisaties, bedrijven, onderwijsinstellingen en anderen die een belang hebben bij de groenblauwe leefomgeving</p>
Achtergrond	<p>Het PPN is gebaseerd op het PPN zoals dat in Tipperary County Council. Alle bestuurslagen in het Huis van Thorbecke zoeken naar methoden en instrumenten voor kwalitatief optimale betrokkenheid van inwoners bij beleid. Dat is wat anders dan twitter of enquêtes. Ook het SCP wijst op het belang hiervan. (Sociaal en Cultureel Planbureau: Niet buiten de burger rekenen. p. 7, Den Haag 2016-5) (SCP: Rijk geschakeerd, op weg naar de participatiesamenleving, p 7-11, p 29, 31)</p>
Te ondernemen acties	<ul style="list-style-type: none">- Opzetten platform/website: doel, werkwijze, content, vorm en techniek bepalen- Benaderen deelnemers: wie, kwaliteit, hoeveel?- Communicatie: plan en uitvoering- Organisatie van proces- Organisatie van 2 meetings per jaar
Partners	Facilitatoren en burgers, organisaties, ondernemers en onderwijsinstellingen
Tijdsduur	2019 – 2020 (pilot)
Kosten (mits relevant)	Nader te bepalen
Bronnen van financiering	Pilot SWARE, eigen middelen

BIJLAGE II: Speerpunten en subthema's uitvoeringsagenda waterrecreatie

Gastvrij en beleefbaar		Toelichting
1	stimuleren transitie jachthavens en verenigingen naar recreatieve hotspots	Havens krijgen meerdere functies, er is meer te beleven, je kan er lekker eten en overnachten in een lodge op het water.
2	verblijfsrecreatie op en langs het water	Overnachtingsmogelijkheden op en langs het water (van ecologische dobberhuisjes tot camperplekken) zorgen ervoor dat recreanten langer op en aan het water kunnen verblijven
3	Stimuleren en ontwikkelen van arrangementen	Door productontwikkeling en aanbieden van arrangementen ervaren en beleven recreanten het water, de verhalen en karakteristieke elementen in Zuid-Holland
4	uitbreiding netwerk waterbus, pont, cruisevaart etc	Wens en mogelijkheden om netwerk van waterbus, cruises, pontjes, etc. uit te breiden en verstevigen
5	Mogelijkheden aanlegvoorzieningen (passantenplekken, opstappunten, trailerhellingen, etc)	Wens en ambitie aanleg steigers, passantenplekken, trailerhellingen, boodschappensteigers, overstapplaatsen, etc. t.b.v. het waterrecreatieve netwerk.
6	Overig	Recreatief medegebruik dijken/keringen / Uitwisseling Routenetwerken / Verbeteren Bereikbaarheid
Smart waternetwerk		Toelichting
1	Borgen vaarweg- en nautisch beheer	organiseren goede afstemming vaarwegbeheerders
2	Bestaande verbindingen herstellen en nieuwe verbindingen realiseren	Realisatie van een nieuwe verbinding tussen bestaande vaarwegen zorgt voor uitbreiding van het waterrecreatieve netwerk. Sommige (bestaande) verbindingen in het waterrecreatieve netwerk zijn nu niet te passeren vanwege een vaarverbod, een te lage brug, etc. Herstel van de verbinding zorgt voor uitbreiding van het netwerk
3	Optimaliseren brug -en sluisopeningstijden	Beter afstemmen van brug- en sluisstijden zorgt voor een beter en bevaarbaar waterrecreatief netwerk
4	Problemen waterplanten en blauwalg	Plaatsen waar in de zomer waterplanten zorgen voor problemen op de vaart en blauwalg voor het zwemmen. Hierover moeten beheerders ook afspraken maken.
Groene waterrecreatie		Toelichting
1	Functionele integratie waterrecreatie bij klimaatadaptatie, energietransitie	De functionele integratie van waterrecreatie is mogelijk op verschillende manieren: Klimaatadaptatie (bodemdaling, zoetwateraanvoer, waterberging) Energietransitie (sluizen inzetten voor energie d.m.v. hydropower, meer vervoer over water), Woningbouw (nieuwe woongebieden koppelen aan het vaarwegennetwerk)
2	Transitie naar groen varen	De transitie naar groen varen omvat meerdere aspecten: - De geleidelijke transitie naar duurzame aandrijving van schepen

		<ul style="list-style-type: none">- Het verminderen van de vervuiling van het oppervlaktewater- Het ontwikkelen van routes en/of gebieden waar alleen duurzaam gevaren mag worden
3	Kanovaren	Voor de doorontwikkelen van het kanovaren zijn er een aantal zoekgebieden voor het ontwikkelen van een kanonetwerk of kanoroutes. Verder zijn er een aantal specifieke plekken waar kanovoorzieningen gewenst zijn.

BIJLAGE II: Monitoringsplan

Datum	
Handtekening	